

KOSOVO SPECIALIST CHAMBERS
DHOMAT E SPECIALIZUARA TË KOSOVËS
SPECIJALIZOVANA VEĆA KOSOVA

Predmet: KSC-BC-2020-05
Tužilac protiv Saljiha Mustafe

Rešava: **Pretnesni panel I**
sudija Mapi Felt-Folja, predsedavajuća
sudija Roland Dekers
sudija Žilber Biti, sudija izvestilac
sudija Vladimir Mikula, rezervni sudija

Sekretar: Fidelma Donlon

Datum: 4. februar 2022.

Jezik: engleski

Stepen tajnosti: javno

Javna redigovana verzija
odluke o primeni člana 22(9) Zakona, kojom se utvrđuju predstojeće procesne
radnje u predmetu i traže dodatne informacije

Dostaviti:

Specijalizovani tužilac

Džek Smit

Branilac optuženog

Julijus von Bone

Sekretarijat

Sekretar

Načelnik Službe za učešće žrtava

Zastupnik žrtava

Ani Pjus

Uručiti:

Ministarstvo pravosuđa Kosova

PRETRESNI PANEL I (u daljem tekstu: panel) ovim donosi odluku o primeni člana 22(9) Zakona br. 05/L-053 o Specijalizovanim većima i Specijalizovanom tužilaštvu (u daljem tekstu: Zakon), kojom se utvrđuju predstojeće procesne radnje u predmetu i traže dodatne informacije.

I. TOK POSTUPKA

1. Dana 20. maja 2021, panel je doneo „Odluku o imenovanju veštaka“ (u daljem tekstu: odluka) u kojoj je naložio Službi za učešće žrtava da do 4. juna 2021. dostavi imena tri relevantna veštaka koji su mogućnosti da u kratkom roku pripreme izveštaj naveden u stavovima 20 i 22 odluke, u kome će razjasniti panelu da li nacionalni sudovi na Kosovu nude realnu mogućnost žrtvama u ovom predmetu da traže reparacije i, ako ti sudovi dodele reparacije, da li će ta rešenja biti izvršena.¹ Panel je takođe naložio odbrani Saljiha Mustafe (u daljem tekstu: odbrana, odnosno optuženi) i zastupniku žrtava da iznesu svoje stavove, ukoliko žele, u roku od deset dana po obaveštenju o podnesku Službe za učešće žrtava.²

2. Dana 4. juna 2021, sekretar je podneo „Izjašnjenje Sekretarijata shodno odluci o imenovanju veštaka“ u kome je Služba za učešće žrtava navela tri veštaka koji „u dovoljnoj meri ispunjavaju uslove“ navedene u odluci.³

3. Dana 14. juna 2021, zastupnik žrtava je podneo „Izjašnjenje zastupnika žrtava shodno odluci o imenovanju veštaka“ (u daljem tekstu: izjašnjenje zastupnika žrtava),

¹ KSC-BC-2020-05, F00124, pretresni panel I, *Odluka o imenovanju jednog ili više veštaka*, 20. maj 2021, javno, stav 24(a). Obaveštenje o odluci je izdato 21. maja 2021.

² Odluka, stav 24(b).

³ KSC-BC-2020-05, F00132, sekretar, *Izjašnjenje Sekretarijata u skladu sa odlukom o imenovanju veštaka* (u daljem tekstu: prvo izjašnjenje Službe za učešće žrtava), 4. jun 2021, javno, sa poverljivim i *ex parte* priložima 1-3.

u kome je izneto više pitanja na koja imenovani veštaci treba da odgovore.⁴ Odbrana nije dostavila nikakve komentare.

4. Dana 25. juna 2021, panel je doneo „Drugu odluku o imenovanju veštaka“, u kojoj je naložio Službi za učešće žrtava da do 21. jula 2021. dostavi novi spisak odgovarajućih veštaka koji nisu sa Kosova a koji su u mogućnosti da u kratkom roku pripreme izveštaj iz stavova 20 i 22 odluke.⁵ Panel je takođe naložio odbrani i zastupniku žrtava da do 20. avgusta 2021, ukoliko žele, dostave svoje komentare na izjašnjenje Službe za učešće žrtava.⁶

5. Dana 12. jula 2021, panel je doneo „Odluku o proceduralnim pravima žrtava tokom suđenja“ (u daljem tekstu: odluka o pravima žrtava).⁷

6. Dana 21. jula 2021, sekretar je dostavio „Izjašnjenje Sekretarijata shodno drugoj odluci o imenovanju veštaka“, u kojem je Služba za učešće žrtava ponudila panelu na razmatranje još tri odgovarajuća veštaka.⁸

7. Dana 19. avgusta 2021, zastupnik žrtava podneo je „Izjašnjenje zastupnika žrtava o drugoj odluci o imenovanju veštaka“,⁹ sa spiskom pitanja koja bi veštaci trebalo da razmotre.¹⁰ Odbrana nije dostavila nikakve komentare.

⁴ KSC-BC-2020-05, F00134, zastupnik žrtava, *Izjašnjenje zastupnika žrtava shodno odluci o imenovanju veštaka*, 14. jun 2021, javno.

⁵ KSC-BC-2020-05, F00140, pretresni panel I, *Druga odluka o imenovanju veštaka* (u daljem tekstu: druga odluka), 25. jun 2021, poverljivo, stavovi 9-10, 12(a). Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00140/RED.

⁶ Druga odluka, stav 12(b).

⁷ KSC-BC-2020-05, F00152, pretresni panel I, *Odluka o proceduralnim pravima žrtava tokom suđenja*, 12. jul 2021, javno.

⁸ KSC-BC-2020-05, F00157, sekretar, *Izjašnjenje Sekretarijata u skladu sa drugom odlukom o imenovanju veštaka* (u daljem tekstu: drugo izjašnjenje Službe za učešće žrtava), 21. jul 2021, poverljivo, sa poverljivim i *ex parte* prilogima 1-4. Javna redigovana verzija samog podneska dostavljena je 10. septembra 2021, F00157/RED.

⁹ KSC-BC-2020-05, F00166, zastupnik žrtava, *Izjašnjenje zastupnika žrtava o drugoj odluci o imenovanju veštaka* (u daljem tekstu: drugo izjašnjenje zastupnika žrtava), 19. avgust 2021, javno, sa javnim prilogom 1.

¹⁰ Prilog 1 uz drugo izjašnjenje zastupnika žrtava.

8. Dana 3. septembra 2021, panel je doneo „Treću odluku o imenovanju veštaka“, kojom je imenovao tri lica kao veštake u ovom predmetu (u daljem tekstu: imenovani veštaci) i naložio im da do 22. novembra 2021. podnesu izveštaj o temama koje je panel odredio, a odbrani i zastupniku žrtava da se, ukoliko žele, izjasne o tim izveštajima u roku od dve nedelje pošto budu obavešteni o njima.¹¹

9. Dana 15. septembra 2021, u svojoj uvodnoj reči, zastupnica žrtava je između ostalog zatražila od panela da ne upućuje žrtve koje ona zastupa na pokretanje građanske parnice pred sudovima na Kosovu.¹²

10. Dana 20. septembra 2021, panel je odbio zahtev zastupnika žrtava da ponovo razmotri¹³ treću odluku o imenovanju veštaka.¹⁴

11. Dana 18. oktobra 2021, zastupnik žrtava podneo je „Izjašnjenje zastupnika žrtava o reparacijama“ (u daljem tekstu: prvo izjašnjenje zastupnika žrtava), u kome je ponovo zatražio od panela da ne upućuje žrtve na pokretanje građanske parnice pred sudovima na Kosovu, već da umesto toga u okviru presude donese odluku o šteti, gubitku ili povredi koje su žrtve pretrpele.¹⁵

12. Dana 19. novembra 2021, panel je, na zahtev Službe za učešće žrtava¹⁶ i zastupnika žrtava,¹⁷ produžio rok za dostavljanje izveštaja veštaka do 17. decembra 2021, a rok u

¹¹ KSC-BC-2020-05, F00184, pretresni panel I, *Treća odluka o imenovanju veštaka*, 3. septembar 2021, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00184/RED.

¹² KSC-BC-2020-05, transkript zasedanja, 15. septembar 2021. (u daljem tekstu: transkript od 15. septembra 2021), javno, str. 345, red 5 do str. 373, red 19.

¹³ KSC-BC-2020-05, F00190, zastupnik žrtava, *Zahtev zastupnika žrtava za ponovno razmatranje Treće odluke o imenovanju veštaka* (u daljem tekstu: zahtev za ponovno razmatranje), 7. septembar 2021, javno. Odbrana nije odgovorila na zahtev za ponovno razmatranje.

¹⁴ KSC-BC-2020-05, F00209, pretresni panel I, *Odluka po zahtevu zastupnika žrtava za ponovno razmatranje treće odluke o imenovanju veštaka*, 20. septembar 2021, javno.

¹⁵ KSC-BC-2020-05, F00239, zastupnik žrtava, *Izjašnjenje zastupnika žrtava o reparacijama*, 18. oktobar 2021, javno.

¹⁶ KSC-BC-2020-05, F00252, Sekretarijat, *Zahtev za produženje roka za dostavljanje izveštaja veštaka*, 15. novembar 2021, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je 17. novembra 2021, F00252/RED.

¹⁷ KSC-BC-2020-05, F00259, zastupnik žrtava, *Odgovor zastupnika žrtava na zahtev od 15. novembra 2021. za produženje roka za dostavljanje izveštaja veštaka (F00252)*, 18. novembar 2021, javno.

kom odbrana i zastupnik žrtava, ukoliko to žele, treba da se izjasne o tim izveštajima do 21. januara 2022.¹⁸

13. Dana 13. decembra 2021, s obzirom na to da je izvođenje dokaza tužilaštva već bilo u podmakloj fazi, panel je obavestio strane u postupku i zastupnika žrtava o okvirnom rasporedu za dalji tok postupka u ovom predmetu, da bi im ukazao na to koje pripreme korake treba preduzeti po okončanju izvođenja dokaza tužilaštva.¹⁹

14. Dana 17. decembra 2021, sekretar je prosledio²⁰ panelu izveštaje imenovanih veštaka (u daljem tekstu: prvi izveštaj,²¹ drugi izveštaj²² i treći izveštaj,²³ odnosno, zbirno, izveštaji veštaka).

15. Dana 20. januara 2022, panel je, na zahtev zastupnika žrtava,²⁴ produžio rok u kom odbrana i zastupnik žrtava, ukoliko to žele, treba da se izjasne o izveštajima veštaka do 25. januara 2022.²⁵

16. Dana 21. januara 2022, panel je doneo „Drugu odluku o načinu vođenja postupka“, u kojoj je, između ostalog, naložio zastupniku žrtava da do 11. februara 2022. dostavi spisak svedoka (veštaka), za koje predlaže da ih panel

¹⁸ KSC-BC-2020-05, F00260, pretresni panel I, *Odluka o zahtevu za produženje roka za dostavljanje izveštaja veštaka i pratećih podnesaka*, 19. novembar 2021, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00260/RED.

¹⁹ KSC-BC-2020-05, transkript zasedanja, 13. decembar 2021, javno, str. 1919, red 2 do str. 1920, red 16.

²⁰ KSC-BC-2020-05, F00287, sekretar, *Podnesak s izveštajima veštaka sa četiri poverljiva i dva javna priloga*, 17. decembar 2021, javno, s poverljivim priložima 1, 3, 5-6 i javnim priložima 2-4.

²¹ KSC-BC-2020-05, F00287/A01, sekretar, *Izveštaj* [BRISANO], 17. decembar 2021, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00287/A02.

²² KSC-BC-2020-05, F00287/A03, sekretar, *Izveštaj* [BRISANO], 17. decembar 2021, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00287/A04.

²³ KSC-BC-2020-05, F00287/A06, sekretar, *Izveštaj* [BRISANO], 17. decembar 2021, poverljivo. Engleski prevod izveštaja zaveden je 14. januara 2022, u poverljivoj (F00287/A06/eng) i javnoj redigovanoj verziji (F00287/A06/eng/RED).

²⁴ KSC-BC-2020-05, F00291, zastupnik žrtava, *Zahtev zastupnika žrtava za produženje roka za izjašnjenje o izveštajima veštaka*, 20. januar 2022, javno.

²⁵ KSC-BC-2020-05, F00292, pretresni panel I, *Odluka o zahtevu za produženje roka za izjašnjenje o izveštajima veštaka*, 20. januar 2022, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00292/RED.

pozove u cilju saslušanja njihovih iskaza, i spisak relevantnih pismenih materijala za koje traži da Panel naloži da se predoče u cilju utvrđivanja istine.²⁶

17. Dana 24. januara 2022, zastupnik žrtava je pored ostalog zatražio od panela da imenuje veštaka koji će, sa medicinske tačke gledišta, oceniti oštećenje fizičkog i mentalnog zdravlja koje su pretrpele tri direktne žrtve u ovom predmetu (u daljem tekstu: izjašnjenje zastupnika žrtava od 24. januara).²⁷

18. Takođe 24. januara 2022, zastupnik žrtava i odbrana dostavili su svoja izjašnjenja o izveštajima veštaka (u daljem tekstu: drugo izjašnjenje zastupnika žrtava,²⁸ odnosno izjašnjenje odbrane²⁹).

II. IZJAŠNJENJA UČESNIKA U POSTUPKU

19. U svojoj uvodnoj reči i prvom izjašnjenju zastupnika žrtava, zastupnica žrtava iznela je da dosadašnja praksa nacionalnih i međunarodnih sudova, kao i zaključci Međunarodne organizacije za migracije, pokazuju da upućivanje žrtava na pokretanje postupka pred nacionalnim sudovima radi naknade štete – u slučajevima u kojima je to pravno moguće – nije efikasna opcija, zbog toga što konkretna mogućnost da žrtve dobiju odgovarajuću pravnu zaštitu zavisi od različitih faktora, kao što su domaće zakonodavstvo, institucionalni okvir, politička praksa i dostupnost sredstava, što ima

²⁶ KSC-BC-2020-05, F00296, pretresni panel I, *Druga odluka o načinu vođenja postupka*, 21. januar 2022, javno, stav 21(g).

²⁷ KSC-BC-2020-05, F00297, zastupnik žrtava, *Zahtev zastupnika žrtava shodno drugoj odluci o načinu vođenja postupka od 21. januara 2022*, 24. januar 2022, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00297/RED.

²⁸ KSC-BC-2020-05, F00298, zastupnik žrtava, *Komentari zastupnika žrtava o izveštajima veštaka u vezi sa prosleđivanjem postupka o naknadi štete nacionalnim sudovima na Kosovu*, 24. januar 2022, poverljivo. Javna redigovana verzija zavedena je istog dana, F00298/RED.

²⁹ KSC-BC-2020-05, F00299, odbrana, *Izjašnjenje odbrane o izveštajima imenovanih veštaka*, 24. januar 2022, javno.

za posledicu da nekim žrtvama polazi za rukom da dobiju obeštećenje, a drugima ne.³⁰ Stoga bi međunarodni sudovi, uključujući Specijalizovana veća Kosova (u daljem tekstu: SVK), trebalo u potpunosti da iskoriste svoju nadležnost kad je reč o ostvarivanju prava žrtava na naknadu štete, umesto da upućuju žrtve na pokretanje građanske parnice pred nacionalnim sudovima.³¹ Zastupnik žrtava pored toga tvrdi da bi upućivanje žrtava na pokretanje građanske parnice pred sudovima na Kosovu moglo da predstavlja kršenje njihovih prava, i između ostalog ukazuje na sledeće: (i) obeštećenje žrtava je pitanje kojim se kosovsko pravosuđe još uvek nije bavilo u kontekstu suđenja za ratne zločine, budući da u ovom trenutku nije jasno da li kosovski zakon o naknadi štete za žrtve zločina pokriva i žrtve ratnih zločina;³² (ii) za razliku od krivičnog postupka, u građanskim parnicama nije predviđen nikakav pravni mehanizam kojim bi se zaštitio identitet žrtava, usled čega žrtve ne mogu i ne žele da traže naknadu štete pokretanjem građanske parnice zbog opasnosti da njihov identitet bude otkriven;³³ i (iii) postojeći mehanizmi za naknadu štete i obeštećenje u državama nastalim na tlu bivše Jugoslavije ne obuhvataju sva lica kojima je potrebna pravna zaštita ove vrste.³⁴ Imajući to u vidu, zastupnik žrtava traži od panela da zahteva žrtava koje učestvuju u postupku sagleda u celosti i da u skladu sa članom 22(7) Zakona utvrdi obim i visinu njihove pretrpljene štete ili oštećenja.³⁵

20. U prvom izveštaju, veštak (u daljem tekstu: prvi veštak) tvrdi da bi se žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK, ukoliko bi zatražile naknadu štete pred građanskim

³⁰ Transkript od 15. septembra 2021, str. 359, red 11 do str. 363, red 22; prvo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 14-23. V. takođe transkript od 15. septembra 2021, str. 364, redovi 14-17.

³¹ Transkript od 15. septembra 2021, str. 364, red 10 do str. 365, red 1, str. 368, redovi 15-19; prvo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 25.

³² Transkript od 15. septembra 2021, str. 365, redovi 4-18; prvo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 27.

³³ Transkript od 15. septembra 2021, str. 365, redovi 19-24; prvo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 28.

³⁴ Transkript od 15. septembra 2021, str. 365, red 25 do str. 366, red 6; prvo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 30.

³⁵ Transkript od 15. septembra 2021, str. 366, redovi 7-10, str. 367, redovi 5-12, str. 368, redovi 20-22, str. 369, redovi 5-8, str. 373, redovi 2-3; prvo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 31, 37.

sudovima na Kosovu, možda suočile sa nizom pravnih i praktičnih poteškoća.³⁶ Konkretno, prvi veštak između ostalog tvrdi sledeće: (i) da u pravosudnom sistemu na Kosovu ima slučajeva korupcije i vršenja uticaja na svedoke;³⁷ (ii) da je dužina trajanja građanskih parnica na Kosovu zabrinjavajuća;³⁸ (iii) da se, i pored toga što ratni zločini ne zastarevaju, rokovi zastarelosti ipak mogu primeniti na građanske parnice koje pokrenu žrtve takvih zločina;³⁹ (iv) postupci koji garantuju anonimnost svedoka nisu primenjivani u građanskim predmetima, budući da je Zakon o zaštiti svedoka, br. 04/L-015, ograničen na krivične predmete i ne primenjuje se u građanskim predmetima, a za sada još uvek nema pravnog osnova za zaštitu žrtava koje mogu da traže naknadu štete po donošenju presude u nekom krivičnom predmetu;⁴⁰ (v) Zakon br. 05/L-036 o naknadi štete žrtvama zločina ne primenjuje se na žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK, niti je do sada bilo slučajeva žrtava koje su ostvarile svoje pravo na naknadu štete iz fonda osnovanog u skladu sa navedenim zakonom;⁴¹ (vi) Kosovo je zaključilo samo dva bilateralna sporazuma u oblasti međunarodne pravne saradnje u građanskim predmetima, koji još uvek nisu stupili na snagu, a takođe nije potpisalo nijednu od Haških konvencija koje regulišu pitanja međunarodne pravne saradnje u građanskim predmetima;⁴² i (vii) isplaćivanje obeštećenja na osnovu odluke kosovskih sudova oduzimanjem imovine koja se nalazi izvan teritorije Kosova zahtevalo bi da zainteresovana strana traži od sudova odgovarajuće države da priznaju i sprovedu odluku kosovskog suda o obeštećenju, u skladu sa relevantnim zakonima te države.⁴³ Što se tiče pravne pomoći, prvi veštak

³⁶ Prvi izveštaj, str. 44-45.

³⁷ Prvi izveštaj, str. 3-12.

³⁸ Prvi izveštaj, str. 9, 13-14, 31-34.

³⁹ Prvi izveštaj, str. 30-31.

⁴⁰ Prvi izveštaj, str. 21-24, 27.

⁴¹ Prvi izveštaj, str. 14-16, 19, 24-25, 27-28, 46.

⁴² Prvi izveštaj, str. 37-39.

⁴³ Prvi izveštaj, str. 36-37.

nabraja niz tela koja bi eventualno mogla da pruže podršku žrtvama navedenim u odlukama SVK.⁴⁴

21. U drugom izveštaju, veštak (u daljem tekstu: drugi veštak) tvrdi da je teško utvrditi stepen korupcije među službenicima sudova na Kosovu. Moguće je da je stepen korupcije manji od utiska koji o tome postoji u javnosti; ali da uprkos tome faktori kao što su proklamovana borba protiv korupcije koja postoji samo na papiru i nepostojanje delotvornih sankcija tokom dugog vremenskog perioda možda doprinose pojavi korupcije.⁴⁵ Drugi veštak osim toga tvrdi da panel, prilikom rešavanja o tome koji sud je najpozvaniji da donese eventualni nalog o reparacijama, može da uzme u obzir više faktora, među kojima su i sledeći: (i) kosovsko zakonodavstvo ne predviđa mogućnost da anonimna lica mogu podneti zahteve u građansko-pravnim predmetima, tako da, ukoliko žrtve nisu voljne da pokrenu građanske parnice na Kosovu uz obelodanjivanje njihovog identiteta, svaka dalja rasprava o kosovskom pravosudnom sistemu nema nikakve praktične svrhe;⁴⁶ (ii) sadašnja kosovska pravna regulativa ne predviđa mogućnost zaštite svedoka u građanskim predmetima, a tehnička oprema potrebna za primenu takvih mera u svakom slučaju nije uvek raspoloživa;⁴⁷ (iii) relevantna pravna regulativa daje nacionalnim sudovima diskreciona ovlašćenja u pogledu odluke o merodavnom roku zastarelosti, koji se utvrđuje na osnovu konkretnih okolnosti datog predmeta, i premda je vrlo malo verovatno da bi sudovi zabranili eventualne građanske parnice koje bi proistekle iz neke presude SVK, moguće je da bi bili neophodni direktni razgovori između kosovskih pravosudnih organa i SVK kako bi se donela odluka o merodavnoj pravnoj regulativi i obezbedila jednoobraznost;⁴⁸ (iv) Zakon o naknadi

⁴⁴ Prvi izveštaj, str. 17-19.

⁴⁵ Drugi izveštaj, stavovi 18-30.

⁴⁶ Drugi izveštaj, stavovi 39-40.

⁴⁷ Drugi izveštaj, stavovi 42-43. V. takođe stav 60.

⁴⁸ Drugi izveštaj, stav 46.

štete žrtvama krivičnih dela ne primenjuje se na žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK,⁴⁹ i (v) dužina trajanja građanskih parnica na Kosovu mogla bi da ima negativne posledice na interese žrtava.⁵⁰ Najzad, drugi veštak takođe upućuje na više tela koja bi mogla da pruže žrtvama podršku u vidu pravne pomoći.⁵¹

22. U trećem izveštaju, veštak (u daljem tekstu: treći veštak) tvrdi da dosadašnja sudska praksa na Kosovu i antagonizam prema SVK ne obećavaju da će pravosudni i administrativni sistem prihvatiti da nadoknade štetu žrtvama koje takav status budu dobile presudama SVK.⁵² Konkretno, treći veštak između ostalog ukazuje na sledeće: (i) slab učinak sudskih vlasti kada je reč o ostvarivanju prava na naknadu u predmetima koji se tiču ratnih zločina, uprkos prilično dobro razrađenim zakonima u ovoj oblasti;⁵³ (ii) veliki broj nerešenih parničnih predmeta i redovno kašnjenje u njihovom rešavanju;⁵⁴ i (iii) činjenicu da se o korupciji i političkom uplitanju u rad pravosuđa, čak i u takozvanim predmetima visokog profila, naširoko govori u kosovskoj javnosti, mada je teško proceniti koliko su oni zaista prisutni u praksi.⁵⁵ Treći veštak takođe navodi sledeće: (i) iako bi žrtvama pred sudovima na Kosovu bila dostupna pravna pomoć, postojeći fondovi ne raspolazu sa dovoljnim sredstvima da obezbede kontinuiranu pravnu pomoć;⁵⁶ i (ii) ne bi bilo moguće naplatiti obeštećenje na osnovu odgovarajuće odluke kosovskih sudova iz imovine koja se nalazi u zemlji sa kojom Kosovo nema sporazum o pravnoj saradnji ili diplomatske veze.⁵⁷ Kad je reč o pitanjima koja se odnose na zaštitu svedoka, treći veštak tvrdi da: (i) sadašnja kosovska pravna regulativa ne dopušta mogućnost da anonimna lica podnose zahteve

⁴⁹ Drugi izveštaj, stavovi 47, 67.

⁵⁰ Drugi izveštaj, stavovi 48-49.

⁵¹ Drugi izveštaj, stav 50.

⁵² Treći izveštaj, str. 20-21.

⁵³ Treći izveštaj, str. 20, 23, 49-50. V. takođe str. 8-20.

⁵⁴ Treći izveštaj, str. 21, 24, 30-33, 41-42, 52-53.

⁵⁵ Treći izveštaj, str. 24, 30, 36. V. takođe str. 30-35, 37-40.

⁵⁶ Treći izveštaj, str. 23-24. V. takođe str. 42-45.

⁵⁷ Treći izveštaj, str. 57.

u građansko-pravnim predmetima, niti da se po takvim zahtevima postupa;⁵⁸ (ii) Zakon o zaštiti svedoka isključivo propisuje proceduru zaštite svedoka u krivičnim predmetima;⁵⁹ i (iii) mada iz relevantnih zakonskih odredbi proizlazi da tužilac u građanskom sporu može, iz opravdanih razloga, da zahteva primenu određenih mera zaštite, dosadašnja sudska praksa i istraživanje koje je veštak obavio pokazuju da takve mere nisu nikada primenjene u praksi.⁶⁰ Što se tiče mogućnosti da se obeštećenje dobije od osuđenog lica koje je slabog imovinskog stanja, treći veštak iznosi sledeće: (i) žrtve zločina iz nadležnosti SVK mogu dobiti restituciju iz Fonda za naknadu žrtvama koji se pominje u stavu 15 treće odluke o imenovanju veštaka, ili iz nekog drugog fonda za obeštećenja;⁶¹ međutim, nema informacija koje bi ukazivale da su žrtve ratnih zločina ikada kontaktirale pomenuti fond;⁶² i (ii) u Zakonu o naknadi štete žrtvama krivičnih dela navedena su konkretna krivična dela za koja žrtva može tražiti naknadu, a ratni zločini nisu konkretno predviđeni; međutim, član 6(2) ovog zakona predviđa da relevantna komisija može biti u određenoj meri fleksibilna kada odlučuje o zahtevima žrtava koji se odnose i na druga teška krivična dela.⁶³

23. U drugom izjašnjenju zastupnika žrtava, zastupnik žrtava iznosi da nalazi imenovanih veštaka, uzeti zajedno, pokazuju da nacionalni sudovi na Kosovu ne nude realnu mogućnost žrtvama krivičnih dela iz optužnice u ovom predmetu da traže reparacije i da takva rešenja budu izvršena.⁶⁴ S tim u vezi, zastupnik žrtava ukazuje na sledeće: (i) iz izveštaja veštaka je jasno da je pravosudni sistem na Kosovu preopterećen; vršenje pravosuđa je sporo i opterećeno velikim brojem nerešenih predmeta, koji se stalno povećava,⁶⁵ tako da bi žrtvama, ukoliko bi njihovi zahtevi za

⁵⁸ Treći izveštaj, str. 21, 25, 29, 47-48.

⁵⁹ Treći izveštaj, str. 13, 47.

⁶⁰ Treći izveštaj, str. 25, 47.

⁶¹ Treći izveštaj, str. 28, 50.

⁶² Treći izveštaj, str. 19, 23, 50.

⁶³ Treći izveštaj, str. 14-15, 29, 50.

⁶⁴ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 18, 42.

⁶⁵ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 20-23, 41.

naknadu štete bili upućeni nacionalnim sudovima, najverovatnije bilo povređeno pravo iz člana 6(1) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLP) da se njihov tužbeni zahtev reši u razumnom roku;⁶⁶ (ii) pravna pomoć je na Kosovu dostupna samo u ograničenom obimu, zbog čega postoji opasnost da žrtve ostanu uskraćene za adekvatnu pomoć;⁶⁷ (iii) iz izveštaja veštakâ je gotovo nesumnjivo da anonimnost i druge zaštitne mere nije moguće primeniti u privatnim tužbama, što znači da u građanskim predmetima pokrenutim pred sudovima na Kosovu bezbednost i dobrobit žrtava nisu garantovani;⁶⁸ (iv) u svim izveštajima veštakâ se napominje da je neizvesno postoji li bilo kakav rok zastarevanja koji bi sprečavao žrtve da pokrenu privatne tužbe pred nacionalnim sudovima na Kosovu;⁶⁹ (v) ukoliko bi nacionalni sudovi na Kosovu doneli rešenje o obeštećenju, žrtve bi posle toga imale na raspolaganju ograničene mogućnosti za međunarodno izvršenje takvih odluka, a opcije koje su dostupne bi samo dodatno zakomplikovale i produžile sudski postupak;⁷⁰ i (vi) imenovani veštaci su saglasni da u kosovskom pravosuđu ima korupcije i političkog uplitanja u određenoj meri.⁷¹ Zbog svega toga, zastupnik žrtava traži da se postupak o reparacijama, po okončanju koga se donosi nalog o reparacijama, shodno članovima 22(8) i 44(6) Zakona, vodi pred panelom.⁷² Alternativno, ukoliko bi panel ipak nastavio da razmatra mogućnost upućivanja žrtava na pokretanje parnica pred nacionalnim sudovima, zastupnik žrtava traži da mu se odobri da unakrsno ispita imenovane veštace, u skladu s pravilom 149(2)(c) Pravilnika o postupku i dokazima pred Specijalizovanim većima Kosova (u daljem tekstu: Pravilnik).⁷³

⁶⁶ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 24-26, 41.

⁶⁷ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 28.

⁶⁸ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 29-35, 41.

⁶⁹ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 36.

⁷⁰ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 38.

⁷¹ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stavovi 39-41.

⁷² Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, str. 12.

⁷³ Drugo izjašnjenje zastupnika žrtava, stav 43 i str. 12-13.

24. Odbrana iznosi da nema nikakvih komentara u vezi sa izveštajima veštakâ, ali da želi da unakrsno ispita imenovane veštake (u daljem tekstu: zahtev odbrane).⁷⁴

III. MERODAVNO PRAVO

25. Panel upućuje na članove 22(3) i (7)-(9), 23, 40(2), 44(6) i 53(1) Zakona i pravila 80, 116(1) i 167-168 Pravilnika.

26. Panel osim toga konstatuje da član 54 Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) glasi: „Svako ima pravo na sudsku zaštitu u slučaju kršenja ili uskraćivanja nekog prava koje je garantovano ovim Ustavom ili zakonom, kao i pravo na efikasne pravne mere ukoliko se utvrdi da je pravo prekršeno.”

27. U članu 22 Ustava stoji da su ljudska prava i osnovne slobode, utvrđene između ostalog na osnovu Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Univerzalna deklaracija), EKLjP, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (u daljem tekstu: Međunarodni pakt) i Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (u daljem tekstu: Konvencija o sprečavanju mučenja) garantovane Ustavom, direktno se primenjuju u Republici Kosovo i imaju primat, u slučaju sukoba zakona, u odnosu na zakonske odredbe i druge akte javnih institucija.

28. Član 8 Univerzalne deklaracije propisuje da svako ima pravo na delotvorno pravno sredstvo pred nadležnim nacionalnim sudovima protiv dela kojima se krše osnovna prava koja su priznata ustavom ili zakonima. Slično tome, na osnovu EKLjP i Međunarodnog pakta, svako ima pravo na pristup sudu i delotvornu pravnu zaštitu (članovi 6(1) i 13 EKLjP i 2(3)(a) i 14(1) Međunarodnog pakta). Konkretno, prema članu 13(1) EKLjP i članu 2(3)(a) Međunarodnog pakta, svako kome su povređeni prava i slobode predviđeni ovom konvencijom, odnosno paktom, „ima pravo na

⁷⁴ Izjašnjenje odbrane, stavovi 5-6.

delotvorno pravno sredstvo“. Osim toga, u članu 14 Konvencije o sprečavanju mučenja stoji da „[s]vaka država članica, u svom pravnom sistemu, garantuje žrtvi neke radnje mučenja pravo dobijanja naknade i pravednog i odgovarajućeg obeštećenja, uključujući sredstva potrebna za njegovu što potpuniju rehabilitaciju. U slučaju smrti žrtve radnje mučenja imaoci prava na izdržavanje polažu pravo na obeštećenje.“

29. Prema članu 53 Ustava, osnovna prava i slobode zagarantovane ustavom moraju se tumačiti u saglasnosti sa odlukama Evropskog suda za ljudska prava (ESLjP).

30. Kad je reč o pravu na delotvorno pravno sredstvo iz člana 13 EKLP, ESLjP smatra da obaveza država iz navedenog člana takođe obuhvata njihovu dužnost da obezbede izvršenje takvog sredstva, budući da bi odluka kojom se određeno pravno sredstvo odobrava bez garancije da je njegovo izvršenje moguće bila nesaglasna sa načelima pravne države.⁷⁵

31. Osnovna načela i smernice Ujedinjenih nacija o pravu na pravno sredstvo i naknadu štete žrtvama grubih kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava takođe propisuju da u slučaju grubih kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava, pravo žrtava na pravno sredstvo obuhvata, u okviru međunarodnog prava, jednak i delotvoran pristup pravosuđu i pravo na adekvatnu, delotvornu i brzu naknadu štete; osim toga, države treba da nastoje da uspostave nacionalne programe za naknadu štete i pružanje druge vrste pomoći žrtvama u slučaju da lica odgovorna za štetu nisu u mogućnosti ili ne žele da ispune svoje

⁷⁵ ESLjP, *Kenedi v. Hungary*, no. 31475/05, [Judgment](#), 26. avgust 2009, stav 47; *Kaić and Others v. Croatia*, no. 22014/04, [Judgment](#), 17. oktobar 2008, stav 40; *Z and Others v. the United Kingdom*, no. 29392/95, [Judgment](#), 10. maj 2001, stavovi 110-111.

obaveze; povrh toga, države treba da u okviru odgovarajućih nacionalnih zakona obezbede delotvorne mehanizme za izvršenje presuda za naknadu štete žrtvama.⁷⁶

IV. ANALIZA

A. PRELIMINARNA NAPOMENA

32. Panel prima k znanju napomenu odbrane da želi da unakrsno ispita imenovane veštake.⁷⁷ S tim u vezi, panel napominje da su imenovani veštaci dobili uputstva za rad od panela,⁷⁸ a ne od strana u postupku⁷⁹ ili od zastupnika žrtava. Panel nadalje napominje da su ta uputstva izdata pošto je Služba za učešće žrtava predložila,⁸⁰ po nalogu panela,⁸¹ odgovarajuće veštake čije bi angažovanje panel mogao da razmotri, te da je odbrana u dva odvojena navrata imala priliku da iznese svoja zapažanja u vezi sa spiskom veštaka koje je predložila Služba za učešće žrtava.⁸² Međutim, odbrana nije iskoristila tu priliku. Štaviše, pošto je izdato obaveštenje o izveštajima veštaka, odbrana se izjasnila da nema nikakvih komentara u vezi sa tim izveštajima,⁸³ a takođe nije ni na koji drugi način potkrepila svoj zahtev da unakrsno ispita imenovane veštake.

33. Panel nadalje podseća da je smatrao neophodnim da naloži imenovanim veštacima da razjasne da li sudovi na Kosovu nude realnu mogućnost žrtvama u

⁷⁶ Generalna skupština UN, [Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law](#), U.N. Doc. A/RES/60/147, 16. decembar 2005, stavovi 11(a)-(b), 16, 17.

⁷⁷ Izjašnjenje odbrane, stav 6.

⁷⁸ V. treću odluku o imenovanju veštaka.

⁷⁹ Upor. pravilo 149 Pravilnika, koje se odnosi na svedočenje veštaka koje pozove jedna od strana u postupku.

⁸⁰ Prvo izjašnjenje Službe za učešće žrtava sa prilogima 1-3; drugo izjašnjenje Službe za učešće žrtava sa prilogima 1-4.

⁸¹ Odluka, stav 24(a); druga odluka, stavovi 9-10, 12(a).

⁸² Odluka, stav 24(b); druga odluka, stav 12(b).

⁸³ Izjašnjenje odbrane, stav 5.

ovom predmetu da traže reparacije i, ako ti sudovi dodele reparacije, da li će njihova rešenja biti izvršena.⁸⁴ Prema tome, jedina svrha izveštaja veštakâ je da pomognu panelu da odluči da li, ukoliko optuženom bude izrečena osuđujuća presuda, treba da uputi žrtve na pokretanje parničnog postupka pred sudovima na Kosovu, na osnovu člana 22(9) Zakona i pravila 167 Pravilnika, ili da donese nalog o reparacijama na osnovu članova 22(8) i 44(6) Zakona. Stoga izveštaji veštakâ, a time i ova odluka, nemaju nikakvog uticaja na prava optuženog, ili je njihov uticaj minimalan, budući da je ovde ključni zadatak utvrditi koja će sudska ustanova na kraju doneti odluku o zahtevima za naknadu štete ukoliko optuženom bude izrečena osuđujuća presuda, a ne da se oceni eventualna građanska odgovornost optuženog, što je u ovoj fazi postupka preuranjeno.

34. S obzirom na te okolnosti, a posebno imajući u vidu sledeće: (i) da odbrana nije iskoristila priliku da iznese svoja zapažanja u vezi sa spiskom veštaka koje je predložila Služba za učešće žrtava; (ii) da se odbrana izričito izjasnila da nema nikakvih komentara u vezi sa izveštajima veštakâ i da nije ni na koji drugi način potkrepila svoj zahtev da unakrsno ispita imenovane veštake; kao i s obzirom na (iii) predmet izveštaja veštakâ, panel smatra da nema potrebe da poziva imenovane veštake da bi ih odbrana unakrsno ispitala. Panel stoga odbija taj zahtev odbrane.

B. DA LI PANEL, U SLUČAJU IZRICANJA OSUDE OPTUŽENOM, TREBA DA UPUTI ŽRTVE NA POKRETANJE PARNIČNOG POSTUPKA PRED SUDOVIMA NA KOSOVU, NA

⁸⁴ Odluka, stav 20.

OSNOVU ČLANA 22(9) ZAKONA, ILI DA DONESE NALOG O REPARACIJAMA NA OSNOVU ČLANOVA 22(8) I 44(6) ZAKONA

35. Kad je reč o pravu na efikasna pravna sredstva i mogućnosti njihovog izvršenja pred sudovima na Kosovu, panel pre svega konstatuje da svi imenovani veštaci ukazuju na određene slabosti kosovskog pravosudnog sistema koje bi mogle imati posledice po žrtve zločina koje potražuju reparacije u ovom predmetu, ukoliko bi ih panel, u slučaju osuđujuće presude, uputio na pokretanje parničnog postupka pred sudovima na Kosovu. Prema nalazu imenovanih veštaka, te slabosti uključuju sledeće: (i) u pravosudnom sistemu na Kosovu verovatno ima slučajeva korupcije i uticanja na svedoke, a nema delotvornog sistema sankcija koje se primenjuju na sudske službenike;⁸⁵ (ii) parnični postupci predugo traju;⁸⁶ (iii) mogu se javiti problemi u vezi sa naplatom obeštećenja na osnovu odgovarajuće odluke kosovskih sudova iz imovine koja se nalazi u zemlji sa kojom Kosovo nema sporazum o pravnoj saradnji ili diplomatske veze;⁸⁷ (iv) postojeći fondovi za pružanje pravne pomoći možda ne raspolazu sa dovoljnim sredstvima da obezbede kontinuiranu pravnu pomoć;⁸⁸ i (v) nije izvesno da li bi se na građanske parnice koje bi pokrenule žrtve ratnih zločina primenjivali rokovi zastarelosti, i koji su to rokovi.⁸⁹

36. Panel neće izneti stav o tim mogućim slabostima pošto smatra da je sledeći faktor odlučujući za odluku koju će doneti.

37. Panel konstatuje da se čini, sudeći po informacijama koje su izneli imenovani veštaci, da sadašnja kosovska pravna regulativa ne predviđa mogućnost da

⁸⁵ V. prvi izveštaj, str. 3-12; drugi izveštaj, stavovi 18-30; treći izveštaj, str. 24, 30, 36.

⁸⁶ V. prvi izveštaj, str. 9, 13-14, 31-34; drugi izveštaj, stavovi 48-49; treći izveštaj, str. 21, 24, 30-33, 41-42, 52-53.

⁸⁷ Prvi izveštaj, str. 36-39; treći izveštaj, str. 57.

⁸⁸ Treći izveštaj, str. 23-25.

⁸⁹ Prvi izveštaj, str. 30-31; drugi izveštaj, stav 46.

anonimna lica podnose zahteve u građansko-pravnim predmetima, odnosno mogućnost određivanja zaštitnih mera u građanskim predmetima uopšte.⁹⁰ Iako treći veštak navodi da iz relevantnih zakonskih odredbi proizlazi da podnosilac građanske parnice može, iz opravdanih razloga, da zahteva primenu određenih mera zaštite, isti veštak tvrdi da dosadašnja sudska praksa i istraživanje koje je veštak obavio prilikom sastavljanja trećeg izveštaja pokazuju da takve mere nisu nikada primenjene u praksi.⁹¹ Osim toga, kad je reč o konkretnoj praksi nacionalnih sudova na Kosovu u vezi sa zahtevima za naknadu štete u predmetima za ratne zločine,⁹² panel takođe konstatuje da, prema nalazima trećeg veštaka, u dosadašnjim suđenjima za ratne zločine na Kosovu nije zvanično potvrđen nijedan slučaj u kojem je neka žrtva po donošenju pravosnažne presude pokrenula postupak za naknadu štete.⁹³ Po mišljenju istog veštaka, jedan od mogućih uzroka je činjenica da takve žrtve, koje su tokom krivičnog postupka uživale anonimnost ili druge zaštitne mere, možda ne žele da podnesu javni zahtev za naknadu štete protiv osuđenih pripadnika OVK, imajući u vidu i nepopularnost ovih suđenja u široj zajednici.⁹⁴

38. Situacija opisana u prethodnim stavovima drastično se razlikuje od mogućnosti koje postoje i mera koje se primenjuju pred SVK. Panel podseća da su žrtvama u ovom predmetu odobrene neke od najopsežnijih zaštitnih mera predviđenih pravnom regulativom SVK, uključujući sve raspoložive zaštitne mere u sudnici, kako bi se obezbedilo da njihov identitet ne bude obelodanjen javnosti tokom njihovog svedočenja.⁹⁵ Te zaštitne mere su odobrene pošto je sudija za

⁹⁰ V. prvi izveštaj, str. 21-24; drugi izveštaj, stavovi 39-40, 42-43; treći izveštaj, str. 13, 21, 25, 29, 47-48.

⁹¹ Treći izveštaj, str. 47.

⁹² V. treću odluku o imenovanju veštaka, stav 13.

⁹³ Treći izveštaj, str. 19.

⁹⁴ Treći izveštaj, str. 19-20.

⁹⁵ Zaštitne mere usvojene za svedočenje u sudnici su sledeće: dodela pseudonima i njihovo korišćenje pri spominjanju svedoka tokom celog postupka; brisanje imena svedoka i podataka na osnovu kojih se može ustanoviti njihov identitet iz javnih spisa SVK; neobelodanjivanje javnosti spisa putem kojih se

prethodni postupak zaključio da [BRISANO].⁹⁶ Povrh toga, iako se to izričito ne pominje u članu 22(3) Zakona, bezbednost i očuvanje fizičkog i psihičkog zdravlja, dostojanstva i privatnosti žrtava, predviđeni članom 23 Zakona, moraju se tumačiti kao suštinski deo ličnih interesa i prava žrtava.⁹⁷ Shodno tome, panel mora da obezbedi da žrtve, kako je propisano članom 23 Zakona, budu zaštićene tokom celokupnog sudskog postupka, uključujući i postupak o naknadi štete, bez obzira na to pred kojom se sudskom ustanovom taj postupak vodi. Treba istaći da obaveza pružanja zaštite žrtvama i njihovim porodicama traje čak i pošto se suđenje pred panelom završi.⁹⁸ Iz tih razloga, mogućnost da se zaštiti identitet žrtava, pa prema tome i bezbednost i fizičko i psihičko zdravlje samih žrtava i njihovih porodica, predstavlja ključni faktor koji panel ima u vidu prilikom razmatranja da li žrtve, ukoliko optuženi bude osuđen, treba uputiti na pokretanje građanske parnice pred sudovima na Kosovu. S tim u vezi, panel takođe ima na umu ocenu drugog veštaka, prema kojoj, „ukoliko žrtve nisu voljne i spremne da pokrenu građanske parnice na Kosovu uz obelodanjivanje njihovog identiteta, svaka dalja rasprava o kosovskom pravosudnom sistemu nema nikakve praktične svrhe”.⁹⁹

39. Na osnovu raspoloživih informacija, i pošto je razmotrio sve relevantne činjenice i okolnosti, panel konstatuje da bi upućivanje žrtava na pokretanje postupka pred sudovima na Kosovu predstavljalo opasnost da se prekrše mere primenjene pred SVK radi zaštite tih žrtava u ovom sudskom postupku, budući da adekvatna zaštita njihovog identiteta ne bi bila dozvoljena. Panel stoga može

može ustanoviti identitet svedoka; svedočenje uz izmenu lika i glasa; i zatvorene ili poluzatvorene sednice za sve rasprave ili svedočenja u sudnici prilikom kojih bi se mogao ustanoviti identitet svedoka. V. [BRISANO].

⁹⁶ [BRISANO].

⁹⁷ Odluka o pravima žrtava, stav 11.

⁹⁸ V. pravilo 81(1) Pravidnika.

⁹⁹ Drugi izveštaj, str. 23.

samo da zaključi da nacionalni sudovi na Kosovu ne nude žrtvama realnu mogućnost da traže reparacije.

40. Imajući gorenavedeno u vidu, panel smatra da ne bi bilo opravdano uputiti žrtve na pokretanje građanskih parnica pred sudovima na Kosovu na osnovu člana 22(9) Zakona i pravila 167 Pravilnika. Umesto toga, ukoliko optuženi bude osuđen, panel će doneti nalog o reparacijama na osnovu članova 22(8) i 44(6) Zakona.

C. PREDSTOJEĆE PROCESNE RADNJE

41. Pošto je odlučio da, ukoliko optuženi bude osuđen, neće uputiti žrtve na pokretanje građanskih parnica pred sudovima na Kosovu, već da će umesto toga doneti nalog o reparacijama, panel podseća da je postupak o reparacijama obuhvaćen članom 6(1) EKLjP i da žrtve imaju procesna prava garantovana tim članom kad je reč o njihovim zahtevima za naknadu štete.¹⁰⁰ To pored ostalog uključuje pravo žrtava da podnesu sve dokaze koji su po njima relevantni i idu u prilog zahtevu za naknadu štete,¹⁰¹ pri čemu ne moraju da traže da panel odobri izvođenje takvih dokaza, niti da naredi da se dokazi dostave.¹⁰² S obzirom na te okolnosti, panel smatra umesnim da utvrdi raspored daljih procesnih radnji koje se odnose na izvođenje dokaza u vezi s reparacijama.

42. Panel ima u vidu izjašnjenje zastupnika žrtava od 24. januara, u kome zastupnik žrtava između ostalog traži od panela da imenuje veštaka koji će, sa medicinske tačke gledišta, oceniti oštećenja fizičkog i psihičkog zdravlja koje su

¹⁰⁰ Odluka o pravima žrtava, stav 12.

¹⁰¹ Odluka o pravima žrtava, stav 12.

¹⁰² To ne utiče na pravo zastupnika žrtava da, u skladu s članovima 39(13) i 40(6)(a) Zakona, zatraži od panela da izda bilo koji nalog koji bi mu mogao pomoći da pripremi izvođenje dokaza (odluka o pravima žrtava, stav 38).

pretrpele tri direktne žrtve u ovom predmetu, kako u svrhu reparacija, tako i radi utvrđivanja istine.¹⁰³ Panel će u dogledno vreme razmotriti taj zahtev zastupnika žrtava, ali smatra umesnim da zastupniku žrtava takođe pruži priliku da do petka, 11. februara 2022, dopuni svoje izjašnjenje od 24. januara tako što će eventualno predložiti još neke dodatne svedoke, odnosno veštake, kao i relevantne pismene materijale u vezi s reparacijama koje želi da predoči sudu, ukoliko ih ima, uključujući, ukoliko je odgovarajuće, informacije iznete u stavovima 34-35 odluke o pravima žrtava. Odbrana, ukoliko želi, može da podnese odgovor na to eventualno izjašnjenje zastupnika žrtava do srede, 16. februara 2022. u podne.

43. Osim toga, da bi obezbedio pravičnost i ekspeditivnost postupka, panel će možda održati statusnu konferenciju na kojoj će se raspraviti i organizovati izvođenje dokaza koji se odnose na reparacije.¹⁰⁴ Ta statusna konferencija biće održana zajedno sa pripremnom konferencijom odbrane i statusnom konferencijom o izvođenju dokaza u vezi sa utvrđivanjem istine, koju je panel, na zahtev zastupnika žrtava, sazvao za četvrtak, 17. februar 2022, sa početkom u 09:30 časova, i petak, 18. februar 2022. kao rezervni dan, sa početkom u 09:30 časova. Posle toga, panel će možda odrediti vremenski period i obim izvođenja eventualnih dokaza koji se odnose na reparacije, uključujući datum početka izvođenja pomenutih dokaza.

44. Kako bi pomogao panelu i ubrzao izjašnjenja koja će biti izneta u sudnici, zastupniku žrtava se nalaže da do srede, 16. februara 2022. u podne podnese pismeno izjašnjenje o pitanjima navedenim u odeljku III.D druge odluke o načinu vođenja postupka, a u vezi sa izvođenjem dokaza koji se odnose na reparacije.

¹⁰³ Izjašnjenje zastupnika žrtava od 24. januara, stavovi 4, 12-29, 31(a).

¹⁰⁴ Odluka o pravima žrtava, stav 33.

D. PITANJA ZA MINISTARSTVO PRAVDE KOSOVA

45. Panel podseća da su se neka od pitanja postavljenih imenovanim veštacima odnosila na eventualne mogućnosti za obeštećenje koje bi žrtve imale ukoliko bi panel odlučio da ih ne upućuje na pokretanje parničnog postupka pred sudovima na Kosovu, a optuženi, ukoliko bude osuđen, nije u mogućnosti da plati obeštećenje po nalogu panela.¹⁰⁵ S tim u vezi, panel na osnovu informacija koje su pružili imenovani veštaci ukazuje na sledeće: (i) žrtve zločina iz nadležnosti SVK mogu da dobiju obeštećenje iz Fonda za naknadu štete žrtvama koji se pominje u stavu 15 treće odluke o imenovanju veštaka ili iz drugih fondova za obeštećenje,¹⁰⁶ mada nema podataka koji bi ukazivali da su žrtve ratnih zločina ikada primile obeštećenje iz pomenutog fonda;¹⁰⁷ i (ii) Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih dela ne primenjuje se, kao takav, na žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK,¹⁰⁸ mada član 6(2) ovog zakona predviđa da relevantna komisija može biti u određenoj meri fleksibilna kada odlučuje o zahtevima žrtava koji se odnose i na druga teška krivična dela.¹⁰⁹

46. Imajući u vidu potrebu da se žrtvama, u skladu sa članom 22(3) Zakona i relevantnim međunarodnim pravnim instrumentima navedenim u odeljku III ove odluke, obezbedi efektivno pravo na naknadu štete ukoliko optuženi, u slučaju da bude osuđen, nije u mogućnosti da plati reparacije po nalogu panela, panel smatra da je potrebno dobiti dodatne informacije o eventualnim drugim mogućnostima koje žrtve mogu da iskoriste. Osim toga, budući da je panel dužan da obezbedi da žrtve, kako je propisano članom 23 Zakona, budu zaštićene tokom celokupnog

¹⁰⁵ Treća odluka o imenovanju veštaka, stav 15.

¹⁰⁶ Treći izveštaj, str. 28, 50.

¹⁰⁷ Treći izveštaj, str. 19, 23, 50.

¹⁰⁸ V. prvi izveštaj, str. 15-16, 19, 46; drugi izveštaj, stavovi 47, 67; treći izveštaj, str. 14, 29, 50.

¹⁰⁹ V. treći izveštaj, str. 14-15, 29, 50.

sudskog postupka, uključujući i postupak o naknadi štete,¹¹⁰ panel smatra da je potrebno dobiti dodatne informacije o eventualnim mogućnostima žrtava da prime obeštećenje, a da pri tome ostanu anonimne.¹¹¹

47. S obzirom na te okolnosti, i uz konstataciju da je Ministarstvo pravde Kosova ustanova koja je u najboljoj poziciji da pruži tražene informacije,¹¹² panel smatra umesnim da zatraži od Ministarstva pravde Kosova da do srede, 16. marta 2022. dostavi panelu odgovore na sledeća pitanja:

- Da li bi, ukoliko optuženi bude osuđen i panel izda nalog o reparacijama, a optuženi nije u mogućnosti da isplati reparacije po nalogu panela, žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK mogle da dobiju obeštećenje iz Fonda za naknadu štete žrtvama koji se pominje u članovima 19(1), odeljak 1.26, i 62(1), odeljak 1.5 Zakonika o krivičnom postupku Kosova, ili iz nekog drugog relevantnog fonda za obeštećenje, uključujući fond ustanovljen Zakonom br. 05/L-036 o naknadi štete žrtvama krivičnih dela;
- Da li bi, pošto panel izda nalog o reparacijama, žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK mogle da dobiju obeštećenje iz pomenutog Fonda za naknadu štete žrtvama ili iz nekog drugog relevantnog fonda za obeštećenje, a da pri tome ostanu anonimne;
- Da li bi, pošto panel izda nalog o reparacijama, a radi očuvanja anonimnosti žrtava, sekretar suda mogao, po potrebi uz pomoć Ministarstva pravde Kosova, da se prijavi za obeštećenje iz pomenutog

¹¹⁰ V. gore, stav 38.

¹¹¹ S tim u vezi, panel konstatuje da prvi i drugi veštak nisu odgovorili na pitanja koja se tiču očuvanja anonimnosti žrtava iz stava 15 treće odluke o imenovanju veštaka, dok po mišljenju trećeg veštaka, čak i ukoliko SVK donese odluku o zahtevu žrtava za naknadu štete, prilikom izvršenja takve odluke na Kosovu najverovatnije ne bi bilo moguće da se očuva anonimnost žrtava (treći izveštaj, str. 29).

¹¹² V. prvi izveštaj, str. 17 i fusnotu 28; treći izveštaj, str. 14, 16, 19, 23, 48. V. takođe, mada u vezi s informacijama koje se odnose na međunarodnu saradnju, drugi izveštaj, stav 37. Panel takođe konstatuje da [BRISANO].

Fonda za naknadu štete žrtvama ili iz nekog drugog relevantnog fonda za obeštećenje u ime žrtava; i

- Ukoliko žrtve zločina koji su u nadležnosti SVK ne bi mogle da dobiju obeštećenje ni iz jednog postojećeg fonda, da li bi u tu svrhu mogao da se osnuje fond koji bi se finansirao iz kosovskog budžeta ili nekog drugog izvora, a kome bi sekretar suda mogao da se prijavi za obeštećenje u ime žrtava radi očuvanja njihove anonimnosti. U tom kontekstu, panel konkretno napominje da je finansiranje odbrane lica optuženih pred SVK iz kosovskog budžeta omogućeno Zakonom br. 05-054 o pravnoj zaštiti i finansijskoj podršci potencijalno optuženim licima kojima se sudi pred Specijalizovanim većima.

48. Podsećamo Ministarstvo pravde Kosova da su, shodno članu 53(1) Zakona, sva pravna i fizička lica na Kosovu dužna da sarađuju i da bez nepotrebnog odlaganja izvrše zahteve za pomoć ili naloge koje izdaju Specijalizovana veća.

49. Shodno pravilu 49(1) Pravilnika, javna redigovana verzija ove odluke biće prosleđena Ministarstvu pravde Kosova preko sekretara suda.

V. DISPOZITIV

50. Iz gorenavedenih razloga, panel:

- a. **ODBIJA** zahtev odbrane;
- b. **ODLUČUJE** da, u slučaju osuđujuće presude, neće uputiti žrtve na pokretanje parničnog postupka pred sudovima na Kosovu, na osnovu člana 22(9) Zakona i pravila 167 Pravilnika, već će izdati nalog o reparacijama na osnovu članova 22(8) i 44(6) Zakona;
- c. **NALAŽE** zastupniku žrtava da, ukoliko želi, do **petka, 11. februara 2022.** dopuni svoje izjašnjenje od 24. januara tako što će eventualno predložiti još

neke dodatne svedoke, odnosno veštake, kao i relevantne pismene materijale u vezi s reparacijama koje želi da predoči sudu, ukoliko ih ima, uključujući, ukoliko je odgovarajuće, informacije iznete u stavovima 34-35 odluke o pravima žrtava, a odbrani da, ukoliko želi, podnese odgovor na to eventualno izjašnjenje zastupnika žrtava do **srede, 16. februara 2022. u podne;**

- d. **NALAŽE** zastupniku žrtava da do **srede, 16. februara 2022.** u podne podnese pismeno izjašnjenje, kako je bliže opisano u stavu 44 gore;
- e. **NALAŽE** sekretaru da prosledi ovu odluku, u javnom redigovanom obliku, Ministarstvu pravde Kosova; i
- f. **NALAŽE** Ministarstvu pravde Kosova da do **srede, 16. marta 2022.** dostavi panelu odgovore na pitanja navedena u stavu 47 ove odluke.

/potpis na originalu/

Sudija Mapi Felt-Folja,
predsedavajući sudija

/potpis na originalu/

Sudija Žilber Biti

/potpis na originalu/

Sudija Roland Dekers

U petak, 4. februara 2022.

U Hagu, Holandija